

ACCOUNTING AND TAXATION

ОБЛІК І ОПОДАТКУВАННЯ

УДК 657.11

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВ

Ганна Грищук

Державний податковий університет, Ірпінь, Україна

Резюме. *Облікова політика малих підприємств є основою для ефективної та раціональної організації обліку та висвітлення його методики. Основним призначенням облікової політики є вибір конкретного способу ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності із кількох можливих варіантів, які допускаються чинними нормативно-правовими документами. Відповідно до законодавства малі підприємства самостійно визначають власну облікову політику, при цьому ступінь його свободи регламентується на державному рівні. На сьогоднішній пошук шляхів економії витрат, збільшення конкурентоспроможності й рентабельності діяльності зумовлює розроблення чітко налагодженої системи обліку, що слугує інформаційною базою для управління. Одним із дієвих інструментів управління господарською діяльністю є процес формування та реалізації облікової політики, який сприятиме досягненню високих фінансових результатів за рахунок отримання конкурентоспроможної і забезпечуватиме формування повної, об'єктивної та достовірної облікової інформації. Виявлено, що в практичній роботі керівники малих підприємств до особливостей формування облікової політики відносяться доволі формально через відсутність теоретичних знань, відповідної кваліфікації та практичного досвіду. У зв'язку з цим метою даного дослідження є охарактеризувати методичні аспекти формування облікової політики малих підприємств. Для досягнення зазначеної мети вважаємо за необхідне: визначити чинники впливу при виборі облікової політики; дослідити методiku формування облікової політики відповідно до національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку. У межах проведеного дослідження виокремлено методичні аспекти облікової політики малих підприємств. Оцінено якісні характеристики й обмеження, яким повинна відповідати облікова та звітна інформація. Враховано вплив внутрішніх і зовнішніх факторів при формуванні методичних засад облікової політики. Доведено вплив корисності облікової та звітної інформації на побудову бухгалтерського обліку та надання інформації у фінансовій звітності малих підприємств.*

Ключові слова: *облікова політика, методика обліку, управління, інформація, малі підприємства.*

https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2024.02.101

Отримано 27.12.2023

UDC 657.11

METHODOLOGICAL ASPECTS OF THE ACCOUNTING POLICY OF SMALL ENTERPRISES

Hanna Hryshchuk

State Tax University, Irpin, Ukraine

Summary. *The accounting policy of small enterprises is the basis for effective and rational organization of accounting and highlighting its methodology. The main purpose of the accounting policy is to choose a specific*

method of accounting and financial reporting from several possible options allowed by current regulatory documents. In accordance with the legislation, small enterprises independently determine their own accounting policy, while the degree of freedom is regulated at the state level. Today, the search for ways to save costs, and increase competitiveness and profitability of activities requires the development of a well-established accounting system that serves as an information base for management. One of the effective tools of business management is the process of formation and implementation of an accounting policy, which will contribute to the achievement of high financial results due to obtaining competitive and will ensure the formation of complete, objective and reliable accounting information. It was found that in practical work, managers of small enterprises treat the features of accounting policy formation quite formally due to the lack of theoretical knowledge, appropriate qualifications and practical experience. In this regard, the purpose of this study is to characterize the methodological aspects of the formation of the accounting policy of small enterprises. To achieve the specified goal, we consider it necessary to: determine the influencing factors when choosing an accounting policy; to investigate the method of formation of the accounting policy by the national provisions (standards) of accounting. Methodological aspects of the accounting policy of small enterprises are highlighted within the scope of the research. Qualitative characteristics and limitations to which accounting and reporting information must comply are assessed. The influence of internal and external factors is taken into account when forming methodological principles of accounting policy. The impact of the usefulness of accounting and reporting information on the construction of accounting and the provision of information in the financial statements of small enterprises is proven.

Key words: accounting policy, accounting methodology, management, information, small enterprises.

https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2024.02.101

Received 27.12.2023

Постановка проблеми. На сьогодні важливим питанням в обліку є розроблення облікової політики, що включає вибір конкретного способу ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності з кількох можливих варіантів, які допускаються чинними нормативно-правовими документами [1]. Від сформованої облікової політики залежить не тільки результативність управління системою обліку, а й формування доходів і витрат, їх вплив на фінансовий результат. Це зумовлює стратегічні підходи до розроблення елементів облікової політики у частині методичних аспектів її формування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблем формування облікової політики присвячені наукові праці таких провідних вчених: Дерія В. А., Жука В. М., Іщенко Я. П., Калюги Є. В., Кіндрацької Л. М., Кірейцева Г. Г., Колісник О. П., Краєвського В. М., Озерана В. О., Пушкаря М. С., Савчука В. К., Садовської І. Б., Сопка В. В., Сука Л. К., Цаль-Цалка Ю. С., Чижевської Л. В., Щирби М. Т. та ін. Однак, відзначаючи результати наукових досліджень у цьому напрямку, слід зазначити, що подальшого вдосконалення потребують методичні засади формування облікової політики малих підприємств.

Метою дослідження є охарактеризувати методичні аспекти формування облікової політики малих підприємств.

Постановка завдання. Для досягнення зазначеної мети поставлено такі завдання: визначити чинники впливу при виборі облікової політики; дослідити методику формування облікової політики відповідно до національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку.

Виклад основного матеріалу. Методичні аспекти обліку розкривають поріг суттєвості інформації для відображення у фінансовій звітності; об'єкти обліку витрат; розмежування витрат за кожною класифікаційною групою витрат, метод обліку витрат на виробництво, перелік умовно-змінних та умовно-постійних витрат; методи амортизації основних засобів, методи списання запасів тощо [2]. У Методичних рекомендаціях щодо облікової політики підприємства [3] чітко конкретизовано перелік методичних засад формування облікової політики. Адже саме вибір методики ведення обліку безпосередньо впливає на фінансовий результат, що є вкрай важливим. Це й зумовлює складність формування облікової політики на малих підприємствах. У зв'язку з

цим вважаємо необхідним дослідити зазначену складову з метою розкриття її особливостей.

При виборі методики ведення обліку необхідно враховувати вплив внутрішніх і зовнішніх факторів, які представлені у табл. 1. До зовнішніх чинників належать інфраструктура ринку, нормативно-законодавче регулювання, інфляція, обрана система обліку та оподаткування. Внутрішні чинники включають у себе організаційно-правову форму, галузь та вид діяльності, рівень кадрового та матеріально-технічного забезпечення [4].

Таблиця 1. Зовнішні та внутрішні фактори впливу при виборі облікової політики

Зовнішні фактори	Внутрішні фактори
Інфраструктура ринку	Форма власності, організаційно-правова форма
Нормативно-законодавче регулювання	Галузь економіки та вид діяльності
Вплив інфляційних процесів	Технологічні особливості виробництва
Особливості системи обліку й оподаткування	Рівень кадрового та матеріально-технічного забезпечення

Джерело: систематизовано автором.

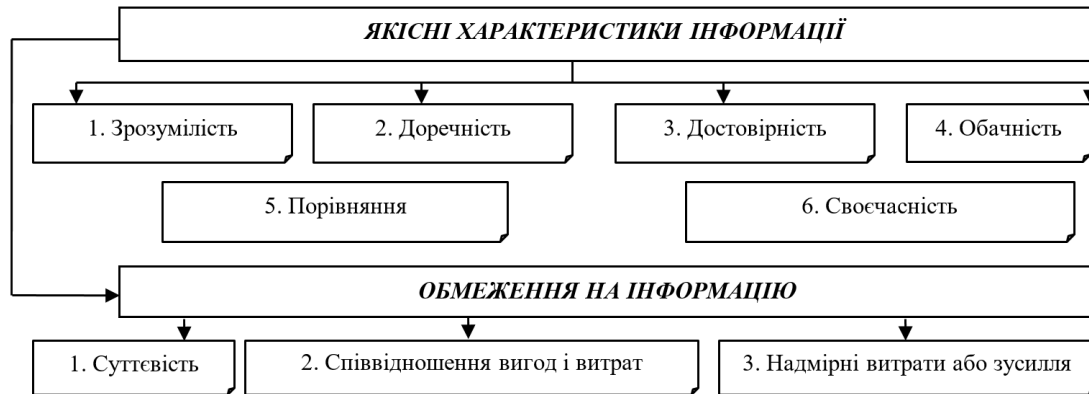
У робочій документації (Положенні або Інструкції), яка стосується облікової політики, доцільно викладати методику формування такої політики, що є складовою облікової системи будь-якого суб'єкта господарювання. Це включає розгляд таких елементів обліку, щодо яких існує більше одного можливого варіанта їх застосування. Тому всі суб'єкти господарювання мають розробляти свою власну облікову політику, враховуючи всі нюанси ведення обліку. Методичні аспекти формування облікової політики наведено у табл. 2.

Таблиця 2. Методичні аспекти формування облікової політики

Норма регулювання	Показник	Альтернативні варіанти щодо обліку витрат
НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [5]	Поріг суттєвості для відображення інформації щодо витрат у фінансовій звітності	Суттєва інформація – це інформація, відсутність якої може вплинути на рішення користувачів фінансової звітності
	Тривалість операційного циклу	Операційний цикл – це проміжок часу між придбанням запасів для провадження діяльності і отриманням грошей та їх еквівалентів від реалізації виробленої з них продукції
НП(С)БО 7 «Основні засоби» [7]	Методи амортизації основних засобів, інших необоротних активів	Метод амортизації обирається підприємством самостійно відповідно до Наказу про облікову політику: прямолінійний
НП(С)БО 9 «Запаси» [8]	Одиниця бухгалтерського обліку запасів	Одиницею бухгалтерського обліку запасів є їх найменування або вид
	Метод списання запасів при їх вибутті	Оцінювання вибуття запасів здійснюється за методом середньозваженої собівартості
	Метод обліку транспортно-заготівельних витрат	Малі підприємства включають транспортно-заготівельні витрати до собівартості придбаних товарів
НП(С)БО 16 «Витрати» [6]	Методи, перелік і склад статей калькулювання виробничої собівартості	Методи обліку витрат і калькулювання собівартості продукції; перелік і склад статей калькулювання виробничої собівартості продукції і собівартості реалізації продукції
	Перелік і склад змінних і постійних загальновиробничих витрат	Перелік і склад змінних і постійних загальновиробничих витрат
	База розподілу загальновиробничих витрат	Змінні загальновиробничі витрати розподіляються на кожен об'єкт витрат із використанням бази розподілу.

Джерело: узагальнено на підставі [5; 6; 7; 8].

Згідно з НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [5] від якісних характеристик і визначених обмежень залежить якість інформації, що є основою для ведення обліку та складання звітності (рис. 1).

Рисунок 1. Якісні характеристики й обмеження, яким повинна відповідати облікова та звітна інформація

Джерело: узагальнено на підставі [5].

Облікова та звітна інформація має надаватися таким чином, щоб бути:

- зрозумілою для користувачів, які мають відповідні знання з бізнесу, економічної діяльності та бухгалтерського обліку і прагнуть вивчати цю інформацію з достатньою ретельністю;
- доречною для прийняття рішень користувачами, зіставною за різні періоди та своєчасною, ва отримані від неї вигоди повинні перевищувати витрати на її надання;
- достовірною, коли в ній немає суттєвих помилок та упередженості і вона правдиво відображає те, що зазначається, або те, що можна обґрунтовано очікувати;
- обачною – як прояв певної міри обережності під час формування необхідних за умов невизначеності суджень, таким чином, щоб не завищувати активи чи дохід і не занижувати зобов’язання чи витрати [9].

Вплив корисності інформації на побудову бухгалтерського обліку та надання її у фінансовій звітності малих підприємств наведено на рис. 2.

Рисунок 2. Вплив корисності інформації на побудову обліку та формування фінансової звітності малих підприємств

Джерело: систематизовано автором.

Дані рис. 2 окреслюють корисність облікової та звітної інформації щодо забезпечення потреб користувачів, відповідності якісним характеристикам і обмеженням з метою її відображення в бухгалтерському обліку та у фінансовій звітності.

У процесі проведеного дослідження рекомендовано приділити значну увагу тривалості операційного циклу, який малі підприємства визначають самостійно. Варто зазначити, що операційний цикл включає в себе виробничий етап, що характеризується часом виготовлення продукції (надання робіт чи послуг).

Згідно з НП(С)БО 7 «Основні засоби» методи амортизації обираються підприємствами самостійно з урахуванням очікуваного способу отримання економічних вигод від його використання [7]. Методика списання запасів при їх вибутті також є одним із основних елементів облікової політики. На практиці зазвичай малі підприємства застосовують прямолінійний метод амортизації та метод середньозваженої собівартості при надходженні та вибутті запасів.

У НП(С)БО 16 «Витрати» зазначено, що перелік і склад статей калькулювання виробничої собівартості продукції (робіт, послуг) установлюються підприємством [6]. А деталізація витрат сприяє організації інформаційних потоків з метою управління витратами, розвитку аналітичного обліку та підвищення економічної ефективності малих підприємств. На практиці малих підприємств найприйнятнішим при обліку витрат є попроцесний метод, в основі якого лежить формування витрат за кожним технологічним процесом і визначення собівартості, що найповніше відображає витрати виробництва й реалізації продукції.

Висновки. Відповідно до законодавства малі підприємства самостійно визначають власну облікову політику, при цьому ступінь її свободи регламентується на державному рівні. Основна мета облікової політики полягає в установленні організаційно-методичних положень проведення облікового процесу, що ґрунтується на загальноприйнятих принципах та правилах. Облікова політика забезпечує керівництво достовірними та неупередженими даними для здійснення ефективного управління виробничою діяльністю та розроблення стратегій подальшого розвитку. В рамках проведеного дослідження були розроблено методичні аспекти формування облікової політики для малих підприємств, спрямовані на зміцнення обліково-аналітичних функцій в управлінні задля оперативного реагування на зміни, які відбуваються в господарській діяльності.

Conclusions. Therefore, in accordance with the legislation, small enterprises independently determine their own accounting policy, while the degree of freedom is regulated at the state level. The main purpose of the accounting policy is to establish the organizational and methodological provisions for the accounting process, which is based on generally accepted principles and rules. The accounting policy provides management with reliable and unbiased data for the effective management of production activities and the development of strategies for further development. As part of the research, methodical aspects of accounting policy formation for small enterprises were developed, aimed at strengthening accounting and analytical functions in management for prompt response to changes occurring in economic activity.

Список використаних джерел

1. Гришук Г. В. Формування облікової політики витрат продукції рослинництва. *SworldJournal*. 2022. Вип. 11. С. 61–68. URL: <https://www.sworldjournal.com/index.php/swj/issue/view/swj11-04/swj11-04> (дата звернення: 23.12.2023). DOI: <https://doi.org/10.30888/2663-5712.2022-11-04-076>
2. Гришук Г. В. Облік витрат і контроль собівартості продукції рослинництва : дис. ... д-ра філософії : 071 – облік і оподаткування. НУБіП України. Київ, 2023. 230 с. URL: https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u145/dis_grishchuk.pdf (дата звернення: 23.12.2023).
3. Методичні рекомендації щодо облікової політики підприємства : наказ Міністерства фінансів України від 27.06.2013 р. № 635. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0635201-13#Text> (дата звернення: 03.01.2024).

4. Дерій В. А. Теоретико-методологічні засади обліку і контролю витрат та доходів підприємств : дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.09. Тернопіль : ТНЕУ, 2012. 471 с. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/1791/1/dis.pdf> (дата звернення: 06.01.2024).
5. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» : наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. № 73. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text> (дата звернення: 29.12.2023).
6. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати» : наказ Міністерства фінансів України від 31.12.1999 р. № 318. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00#Text> (дата звернення: 29.12.2023).
7. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби» : наказ Міністерства фінансів України від 27.04.2000 р. № 92. URL: <https://document.vobu.ua/doc/3396> (дата звернення: 29.12.2023).
8. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси» : наказ Міністерства фінансів України від 31.12.1999 р. № 318. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00#Text> (дата звернення: 29.12.2023).
9. Міжнародний стандарт фінансової звітності для малих та середніх підприємств. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MU13010> (дата звернення: 03.01.2024).

References

1. Hryshchuk H. V. (2022). *Formuvannia oblikovoi polityky vytrat produktsii roslynnytstva* [Formation of an accounting policy for crop production costs]. *SworldJournal*, vol. 11, pp. 61–68. Available at: <https://www.sworldjournal.com/index.php/swj/issue/view/swj11-04/swj11-04> (accessed 23 December 2023). DOI: <https://doi.org/10.30888/2663-5712.2022-11-04-076>
2. Hryshchuk H. V. (2023). *Oblik vytrat i kontrol sobivartosti produktsii roslynnytstva* [Cost accounting and cost control of crop production] (PhD Thesis), NUBiP of Ukraine. Kyiv. Available at: https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u145/dis_grishchuk.pdf (accessed 23 December 2023).
3. *Metodychni rekomendatsii shchodo oblikovoi polityky pidpryemstva* [Methodological recommendations regarding the accounting policy of the enterprise] : order of the Ministry of Finance of Ukraine dated 06/27/2013 No. 635. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0635201-13#Text> (accessed 03 January 2024).
4. Derii V. A. (2012). *Teoretyko-metodolohichni zasady obliku i kontroliu vytrat ta dokhodiv pidpryemstv* [Theoretical and methodological principles of accounting and control of costs and revenues of enterprises] (PhD Thesis), TNEU. Ternopil. Available at: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/1791/1/dis.pdf> (accessed 06 January 2024).
5. *Natsionalne polozhennia (standart) bukhhalterskoho obliku 1 "Zahalni vymohy do finansovoi zvitnosti"* [National regulation (standard) of accounting 1 "General requirements for financial reporting"]: order of the Ministry of Finance of Ukraine dated February 7, 2013. No. 73. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text> (accessed 29 December 2023).
6. *Natsionalne polozhennia (standart) bukhhalterskoho obliku 16 "Vytraty"* [National regulation (standard) of accounting 16 "Cost"]: order of the Ministry of Finance of Ukraine dated December 31, 1999. No.318. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00#Text> (accessed 29 December 2023).
7. *Natsionalne polozhennia (standart) bukhhalterskoho obliku 7 "Osnovni zasoby"* [National regulation (standard) of accounting 7 "Fixed assets"]: order of the Ministry of Finance of Ukraine dated April 27, 2000. No. 92. Available at: <https://document.vobu.ua/doc/3396> (accessed 29 December 2023).
8. *Natsionalne polozhennia (standart) bukhhalterskoho obliku 9 "Zapasy"* [National regulation (standard) of accounting 9 "Reserves"]: order of the Ministry of Finance of Ukraine dated December 31, 1999. No. 318. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00#Text> (accessed 29 December 2023).
9. *Mizhnarodnyi standart finansovoi zvitnosti dlia malykh ta serednikh pidpryemstv* [International standard of financial reporting for small and medium-sized enterprises]. Available at: <https://ips.ligazakon.net/document/MU13010> (accessed 03 January 2024).